

Nr 17

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion om stärkande av riksdagens kontrollmakt i en ny författning.

Ärendet

I detta utlåtande behandlas motionen II: 477 av herr förste vice talmanen von Friesen (fp).

Motionen åsyftar att riksdagens kontrollmakt i vid bemärkelse skall stärkas i en ny författning. *Hemställan* avser »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att motionen överlämnas till grundlagberedningen för att beaktas vid dess fortsatta arbete».

Någon redogörelse för innebörden och utvecklingen av riksdagens kontrollmakt eller för grundlagberedningens arbete torde inte behöva lämnas i detta sammanhang. Utskottet inskränker sig till att återge huvudpunkterna i motionen.

Motionen

Efter en inledande skiss över riksdagens kontrollmakt i 1809 års regeringsform och utvecklingen därefter anför motionären följande.

Det är uppenbart att riksdagens kontrollmakt inte fått mindre utan tvärtom större betydelse genom att parlamentariskt styrelsesätt genomförts. Genom kravet på politisk samstämmighet mellan regering och riksdagsmajoritet blir i själva verket riksdagens uppgift i mångt och mycket en kontrollfunktion i vid bemärkelse. Särskilt utpräglat blir detta förhållande vid majoritetsparlamentarism. Det är också uppenbart att de led i riksdagens kontrollmakt som avser att garantera medborgarnas rättssäkerhet ökat i betydelse, då den gamla dualismen mellan regering och riksdag upphört.

Riksdagens kontrollmakt innehåller två i princip skilda led: en direkt parlamentarisk kontroll över regeringen och en fristående förvaltningskontroll. Båda dessa led är av utomordentlig vikt och måste utbyggas och förstärkas i en ny författning.

Den direkta parlamentariska kontrollen förstärks på ett betydelsefullt sätt genom införandet av det nya institutet misstroendeförklaring. Av än större betydelse är emellertid att garantera, att kontrollfunktionen kan utövas på ett effektivt sätt i det löpande, praktiska riksdagsarbetet. Stor vikt har härvid riksdagens möjligheter att få alla erforderliga informationer

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 5 saml. 2 avd. Nr 17

och nödig tid för sakbehandlingen liksom oppositionens möjligheter att föra fram kritik och alternativa förslag. Ett utomordentligt viktigt initiativ togs förra året, då grundlagberedningen på förslag av konstitutionsutskottet fick i uppdrag att granska riksdagens informationsbehov. Detta initiativ bör fullföljas med djupgående överväganden, eftersom det gäller grundläggande problem för parlamentarismen.

Den fristående förvaltningskontrollen utövas av JO och riksdagens revisorer. Som med rätta framhölls bl. a. i sammansatta utskottets betänkande om ombudsmannaämbetenas omorganisation 1967 ligger det ett stort värde i en sådan från byråkratin helt fristående kontroll, som självständigt utövar sina funktioner på uppdrag av riksdagen och med dess förtroende. Betydelsen härav från de enskilda medborgarnas synpunkt kan inte överskattas. Genom att stärka medborgarnas förtroende för förvaltningen stärker man också demokratin som sådan. Denna synpunkt får allt större betydelse i en tid då krav reses på ett ökat inslag av direkt demokrati och då känslan blir alltmer spridd att avgörandena i samhället träffas utan att de enskilda människorna har reell möjlighet att öva påverkan.

Det är alltså angeläget att riksdagens kontrollmakt i vid bemärkelse blir föremål för ingående behandling under arbetet på en ny författning. En sådan bör innebära att dessa funktioner stärks och vidareutvecklas. Otvivelaktigt kan dessa frågor inte förbigås av grundlagberedningen. Direktiven har emellertid av naturliga skäl inte ingått närmare på problematiken. Det är därför angeläget att särskilt aktualisera denna. Över huvud är det av stor vikt att redan i början av den andra utredningsetappen aktualisera större principiella frågeställningar och att sträva efter att väcka en författningspolitisk debatt.

Utskottet

Riksdagens kontrollmakt måste, som motionären framhåller, självfallet bli föremål för särskilda överväganden vid grundlagberedningens arbete på en ny författning. Att strävandena måste inriktas på att befästa och stärka dessa viktiga funktioner står också klart. Det kunde därför anses obehövt att vidta någon särskild åtgärd i anledning av motionen. Då den tar upp frågor av väsentlig betydelse för riksdagen, vill utskottet emellertid hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen II:477 anhåller hos Kungl. Maj:t att motionen överlämnas till grundlagberedningen.

Stockholm den 11 mars 1969

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Georg Pettersson (s), Erik Olsson (s), Harald Pettersson (cp), Sörlin (s), Sörenson (fp), Svenungsson* (m), Nyquist (s), Norberg (s), Richardson* (fp) och fröken Lundbeck (m); samt

från a n d r a kammaren: herrar Larsson i Luttra (cp), Adamsson (s), Wennerfors* (m), Johansson i Trollhättan (s), Boo (cp), Nelander (fp), Andersson i Billingsfors (s), Mossberg (s), Henrikson (s) och Strömberg (fp).

* Ej närvarande vid justeringen